

Κοντέινερ στη δομή υποδοχής του Σχιστού.

Credits: Pantelia/CARE

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΛΗΡΗ ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Κοινές προτάσεις από ΜΚΟ για πιο δίκαιες και ανθρώπινες πολιτικές

act:onaid

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δύο χρόνια από την κορύφωση της «προσφυγικής κρίσης» στην Ελλάδα, το ελληνικό κράτος αναλαμβάνει σταδιακά τη διαχείριση και τη χρηματοδότηση των διαφόρων πτυχών του συστήματος υποδοχής και ενσωμάτωσης. Ως εκ τούτου, πολλές διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που ήρθαν για να συμβάλλουν στην –τότε- κατάσταση έκτακτης ανθρωπιστικής ανάγκης αρχίζουν τώρα να μειώνουν σταδιακά τις δραστηριότητές τους ή να προετοιμάζονται για την έξοδο από τη χώρα. Σε αυτό το σημείο καμπής, οι υπογράφουσες 14 ΜΚΟ θεωρούμε σημαντικό να προβληματιστούμε από τις εμπειρίες που αποκομίσαμε από το συγκεκριμένο πεδίο δράσης, να αξιοποιήσουμε την πρόοδο που επιτεύχθηκε συλλογικά, και να απευθύνουμε συστάσεις για μια ομαλή μετάβαση και ένα μακροπρόθεσμα βιώσιμο σύστημα υποδοχής και ενσωμάτωσης προσφύγων και μεταναστών υπό τη διαχείριση της ελληνικής κυβέρνησης.

Αδιαμφισβήτητα, έχει σημειωθεί πρόοδος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) χρηματοδότησε την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας εντός των εδαφών της για πρώτη φορά στην ιστορία της, επιτυγχάνοντας πολιτική συμφωνία στο επίπεδο των Επικεφαλής των Κρατών. Παράλληλα, παρά τις δυσκολίες, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) δραστηριοποιήθηκε επιχειρησιακά επίσης για πρώτη φορά στο έδαφος κράτους μέλους της ΕΕ. Υπάρχουν θετικά παραδείγματα προερχόμενα κυρίως από την τοπική αυτοδιοίκηση, που θα πρέπει να αποτελέσουν πρότυπο για την αναπαραγωγή τους και την εκμάθηση βέλτιστων πρακτικών στο μέλλον. Τα στοιχεία αυτά, ωστόσο, δεν έχουν γίνει μέρος μιας ολιστικής προσέγγισης ή κάποιου μακροπρόθεσμου στρατηγικού πλάνου. Η μετάβαση στη διαχείριση των ανθρωπιστικών δράσεων από την ελληνική πολιτεία αποτελεί ένα θετικό βήμα, εάν εφαρμοστεί με διαφάνεια, εγκαίρως, και σε συνεργασία τόσο με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και με τις οργανώσεις που παρέχουν επί του παρόντος τις δραστηριότητες που θα τεθούν σύντομα υπό την ευθύνη τη ελληνικής κυβέρνησης. Η τρέχουσα κατάσταση και ο στόχος να αποτραπεί οποιαδήποτε μορφή οπισθοδρόμησης, αποτελούν το έναυσμα για την παρούσα αναφορά.

Η ανθρωπιστική δράση στην Ελλάδα ήταν μια από τις καλύτερα υποστηριγμένες σε επίπεδο πόρων στην ιστορία των ανθρωπιστικών αποστολών. Ωστόσο, όπως αναλύεται στην παρούσα αναφορά, ένας συνδυασμός κοντόφθαλμων μεταναστευτικών πολιτικών εκ μέρους της ΕΕ και έλλειψης πολιτικής βούλησης εκ μέρους των κρατών μελών της ΕΕ, των θεσμικών οργάνων και της Ελληνικής Κυβέρνησης να συντονίσουν κατάλληλα την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας με γνώμονα τα ανθρώπινα δικαιώματα, έχει οδηγήσει άμεσα σε ανεπαρκή αποτελέσματα. Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφόρων φορέων που δραστηριοποιήθηκαν στο πεδίο της ανθρωπιστικής δράσης, συμπεριλαμβανομένων των ΜΚΟ, καθώς και η δυσκολία του ελληνικού κράτους να αξιοποιήσει τη χρηματοδότηση που είχε διατεθεί, λειτούργησαν επίσης ανασταλτικά. Ως παράδειγμα, το όργανο διαχείρισης των ευρωπαϊκών κονδυλίων για το άσυλο και τη μετανάστευση ιδρύθηκε στο Υπουργείο Οικονομικών τον Απρίλιο του 2016, παρά το ότι η περίοδος χρηματοδότησης καλύπτει το διάστημα 2014 – 2020.¹

Λαμβάνοντας υπ' όψη όλα τα παραπάνω, η αρχική και κατανοητή έλλειψη ετοιμότητας του ελληνικού κράτους για τα πρωτοφανή μεταναστευτικά ρεύματα του 2015 δεν αποτελεί πλέον εύλογη δικαιολογία για τα κενά στις διαδικασίες ασύλου και υποδοχής και στις υπηρεσίες που διαπιστώνουμε σήμερα σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ, την Ελλάδα.

Η παρούσα αναφορά παρουσιάζει τόσο μια γενική εικόνα της τρέχουσας κατάστασης στην Ελλάδα, όσο και το όραμά μας για ένα βελτιωμένο σύστημα υποδοχής και ένταξης που θα μπορεί να λειτουργήσει υπό την ευθύνη της κυβέρνησης. Επίσης περιλαμβάνει συστάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κενών που εξακολουθούν να εμφανίζονται στην πρόσβαση στο άσυλο και σε ζωτικής σημασίας υπηρεσίες, καθώς και στις ευκαιρίες για ένταξη: Δείχνει τον τρόπο για να βαδίσουμε στο μέλλον.

Για να επιτευχθεί πραγματική πρόοδος, η Ελληνική Κυβέρνηση, τα κράτη μέλη της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (UNCHR) και οι ΜΚΟ

¹ Διαχείριση του Μεταναστευτικού, οικονομική στήριξη της Ελλάδας από την ΕΕ, Οκτώβρης 2017.

θα πρέπει να αναλάβουν συγκεκριμένες δράσεις ώστε να εξασφαλιστεί ένα συλλογικό σύστημα διαχείρισης της ΕΕ για το μεταναστευτικό ζήτημα και, πρώτα και κύρια, για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου. Κυρίως, τις εξής δράσεις:

Η Ελληνική Κυβέρνηση θα πρέπει:

- Να δημιουργήσει ένα μηχανισμό που να ενεργοποιείται όταν ένα κέντρο φιλοξενίας στα νησιά φτάνει στα όρια της δυναμικότητάς του προκειμένου να μεταφέρονται οι άνθρωποι σε κατάλληλες συνθήκες στέγασης στην ενδοχώρα, συμβάλλοντας στην ανακούφιση από μια σειρά σοβαρών ζητημάτων που εμφανίζονται σταθερά στα hotspots και στα συνωστισμένα νησιά.
- Να αποκτήσει πρόσβαση στα εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ που διατίθενται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ για το σύστημα υποδοχής και ένταξης, διοχετεύοντάς τα: (α) στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, τεχνογνωσίας και στην αύξηση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων που απασχολούνται στο σύστημα υποδοχής και ασύλου, (β) σε ελληνικές ΜΚΟ που ήδη διαθέτουν τη δυνατότητα, την πείρα και το προσωπικό να υποστηρίξουν ένα σύστημα υποδοχής, ασύλου και ενσωμάτωσης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές αρχές παροχής προστασίας και (γ) σε προγράμματα που προωθούν την ανοχή και την ένταξη, επενδύοντας σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που θα ωφελήσουν τόσο τις ελληνικές κοινότητες όσο και τους πρόσφυγες και μετανάστες. Αυτό απαιτεί υποστήριξη από την Υπηρεσία Στήριξης των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Επιτροπής (SRSS) και τη γενική διεύθυνση Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Επιτροπής (DG Home) και την ανάπτυξη ενός πλάνου σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία και τις ΜΚΟ, βασισμένου σε διαρκείς εκτιμήσεις των κενών και των αναγκών.
- Να αναπτύξει ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο για τη διαχείριση της μετανάστευσης στην Ελλάδα σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία, τις ανθρωπιστικές οργανώσεις, άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και τις τοπικές αρχές, προκειμένου να ενισχυθεί ο συντονισμός μεταξύ όλων των σχετικών φορέων. Αυτό απαιτεί αναγνώριση και αποδοχή ότι οι άνθρωποι θα συνεχίσουν να φθάνουν απροειδοποίητα αναζητώντας ασφάλεια και μια καλύτερη ζωή και ότι η Ελλάδα και άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ, έχουν νομική ηθική ευθύνη να εξετάσουν τα αιτήματα όλων όσοι αναζητούν διεθνή προστασία, και να προστατεύσουν τα βασικά δικαιώματά τους κατά τις διαδικασίες υποδοχής, ασύλου και επιστροφών.
- Τέλος, να προβάλλει ρητά και σθεναρά αντίσταση στις πιέσεις είτε των κρατών – μελών είτε της Επιτροπής που οδηγούν προς την εξασθένηση και τη συρρίκνωση των προτύπων και των εχέγγυων σε ό,τι αφορά στη νομοθεσία περί υποδοχής και ασύλου. Η Ελλάδα μπορεί να παίξει ηγετικό ρόλο σε θέματα μετανάστευσης, δεδομένης και της αλληλεγγύης που επέδειξε ο Ελληνικός λαός στους πρόσφυγες και τους μετανάστες σε ολόκληρη τη χώρα.

Η Επιτροπή και τα κράτη - μέλη της ΕΕ θα πρέπει:

- Να παρέχουν και να παρακολουθούν την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, σύμφωνα με τις ανθρωπιστικές αρχές. Επιπλέον, θα πρέπει
  - Να εξασφαλίζουν ότι ο έλεγχος και η δράση της ΕΕ στην Ελλάδα δεν αποδυναμώνουν τα ισχύοντα πρότυπα ούτε συρρικνώνουν τα εχέγγυα στις διαδικασίες υποδοχής και ασύλου.
  - Να βοηθούν έμπρακτα την Ελλάδα στην αποτροπή συνθηκών συνωστισμού στα νησιά. Θα πρέπει να τεθεί άμεσα σε ισχύ ένας μηχανισμός που θα ενεργοποιείται μόλις η δυναμικότητα των κέντρων φιλοξενίας φτάνει στο ανώτατο όριο της διενεργώντας τη μεταφορά των ανθρώπων σε κατάλληλες συνθήκες στέγασης στην ενδοχώρα. Η δράση αυτή θα σώσει ζωές, ιδιαίτερα στις σκληρές συνθήκες του χειμώνα.

- Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αναλάβουν το μερίδιο της ευθύνης που τους αναλογεί στην προστασία των προσφύγων και στη διαχείριση της μετανάστευσης με ανθρωπινό τρόπο: Ένας μόνιμος μηχανισμός καταμερισμού ευθύνης θα πρέπει να υιοθετηθεί από την ΕΕ, έτσι ώστε να επανεκτιμώνται οι οικογένειες και να μετεγκαθίστανται το συντομότερο δυνατόν οι ευάλωτοι αιτούντες άσυλο σε χώρες διαφορετικές από εκείνες της πρώτης άφιξής τους στην ΕΕ, όπως η Ελλάδα.
- Να αντιτάξουν ασφαλείς και νόμιμους τρόπους πρόσβασης στην Ευρώπη ως εναλλακτική λύση στα επικίνδυνα θαλάσσια ταξίδια προς τα ελληνικά νησιά. Κάθε σύστημα ασύλου θα πρέπει να έχει ως γνώμονα την ανθρωπιά και την αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση των απροειδοποίητων αφίξεων, χωρίς ωστόσο αυτό να αποτελεί την μόνη παροχή προστασίας σε όσους βρίσκονται σε ανάγκη.

Πραγματικός Καταμερισμός Ευθύνης

Η ανάπτυξη νόμιμων και ασφαλών οδών στην Ευρώπη είναι σημαντική για την επιτυχή διαχείριση κάθε συστήματος μετανάστευσης που επιδιώκει ουσιαστικά την αποτροπή των θανάτων στη θάλασσα, την εξάρτηση από τους διακινητές, και τις ιδιαίτερες αυξημένες πιθανότητες των ευάλωτων προσώπων να γίνουν το θήραμα των λαθρεμπόρων. Αυτό συμπεριλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της μετεγκατάστασης και της οικογενειακής επανένωσης στην Ευρώπη από τρίτα κράτη, όπως επίσης άδειες παραμονής για ανθρωπιστικούς, εργασιακούς ή φοιτητικούς λόγους.

Απαιτείται παράλληλα ένας ενισχυμένος μηχανισμός καταμερισμού ευθυνών εντός της ΕΕ, έτσι ώστε να διασφαλιστεί το συντομότερο δυνατό η μετεγκατάσταση των αιτούντων άσυλο, συμπεριλαμβανομένων όσων επιθυμούν την επανένωση με τις οικογένειές τους, οπουδήποτε στην Ευρώπη.

Η Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ θα πρέπει:

- Να δημοσιοποιήσει το σχέδιο επίτευξης του έργου της στην Ελλάδα για την προστασία και την εξεύρεση βιώσιμων λύσεων για τους πρόσφυγες. Αυτό προϋποθέτει την αναγνώριση εκ μέρους της ότι έχει να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο, με τη λήψη σημαντικής χρηματοδότησης για τον συντονισμό των ανθρωπιστικών δράσεων στην ηπειρωτική Ελλάδα, αλλά και στα ελληνικά νησιά, όπου συνεχίζεται η σημερινή πολιτική περιορισμού και όπου δεν έχει γίνει κατάλληλη προετοιμασία για το χειμώνα στα κέντρα φιλοξενίας. Καλούμε την Ύπατη Αρμοστέα των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες να λάβει ξεκάθαρη θέση εναντίον των πολιτικών που εφαρμόζονται στην Ελλάδα ως αποτέλεσμα της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας.
- Να βελτιώσει το συντονισμό ώστε να αποφεύγεται η σπατάλη πόρων και ενέργειας και να διασφαλίζεται η άμεση κάλυψη των πλέον επείγουσών αναγκών.

Οι ΜΚΟ, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών και η Ελληνική Κυβέρνηση θα πρέπει:

- Να εκπονούν από κοινού προγράμματα που θα ωφελούν τόσο τις ελληνικές όσο και τις προσφυγικές κοινότητες και να ενημερώνουν την ελληνική κοινότητα για τη χρήση των πόρων και για τα ωφέλη που μπορούν να προκύπτουν για την τοπική ανάπτυξη μέσα από την ανεκτικότητα και την καλύτερη, ολιστική διάθεση των χρηματοδοτήσεων από την ΕΕ. Αυτό μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για την Ελληνική Κυβέρνηση ώστε να επισπεύδει και να διαθέτει με μεγαλύτερη διαφάνεια τα ευρωπαϊκά κονδύλια βελτιώνοντας τις προοπτικές ενσωμάτωσης.

Αναγνωρίζοντας το διαφορετικό πλαίσιο δράσης ανάμεσα στα ελληνικά νησιά και στην ηπειρωτική χώρα, όπου οι συνθήκες, αν και εξακολουθούν να απαιτούν βελτίωση, είναι πολύ καλύτερες από αυτές στα νησιά, η έκθεση αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη κάνοντας μια επισκόπηση και παρέχοντας συστάσεις για την αντιμετώπιση των ακόλουθων κρίσιμων ζητημάτων:

1. Πρόσβαση σε διεθνή προστασία, συνθήκες υποδοχής και υπηρεσίες στα νησιά και
2. Πρόσβαση σε διεθνή προστασία, κοινωνικά δικαιώματα και τρόποι για την ένταξη στην ηπειρωτική χώρα.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

A. Πρόσβαση σε διεθνή προστασία

Δικαιοσύνη: Νέες τάσεις που περιορίζουν την αποτελεσματική πρόσβαση σε μια δίκαιη διαδικασία ασύλου.

Τον Απρίλιο του 2016, το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε το Νόμο 4375/2016² που εισήγαγε ευρύτερες αλλαγές στην εθνική νομοθεσία για τις διαδικασίες υποδοχής και ασύλου. Ο συγκεκριμένος νόμος, που υιοθετήθηκε για την εν μέρει εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ – Τουρκίας³, προϋποθέτει ότι οι αιτούντες διεθνούς προστασίας που έφτασαν στα ελληνικά νησιά στις ή μετά τις 20 Μαρτίου 2016 θα ακολουθήσουν διαφορετική διοικητική διαδικασία από εκείνους που έφτασαν πριν.⁴ Έκτοτε έχουν εισαχθεί πολλές τροποποιήσεις, χωρίς έγκαιρη προειδοποίηση, καθιστώντας δύσκολη την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων αιτούντων άσυλο, γεγονός ιδιαίτερος σοβαρό όταν τίγονται ζητήματα διεθνούς προστασίας.⁵ Στη συνέχεια, ακολουθεί μια περίληψη των κυριότερων ζητημάτων που προκύπτουν με βάση τις τρέχουσες πολιτικές και πρακτικές που εφαρμόζονται στα νησιά.

Εμπόδια και παραβιάσεις δικαιωμάτων λόγω της πολιτικής περιορισμού

Οι αφίξεις που καταγράφονται από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα – ημέρα κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας- τίθενται υπό «γεωγραφικό περιορισμό», και δεν μπορούν να φύγουν από τα ελληνικά νησιά πριν την εξέταση του αιτήματός τους. Παρότι δεν είναι γνωστή κάποια επίσημη πολιτική για το γεωγραφικό περιορισμό, τόσο η Ελληνική Κυβέρνηση όσο και τα κράτη μέλη της ΕΕ δηλώνουν ομοίως ότι υπονοείται από την Κοινή Δήλωση⁶. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι μόνο τα άτομα που λαμβάνουν μια απόφαση θετική σε πρώτο ή δεύτερο βαθμό θα είναι τελικά σε θέση να κινηθούν προς την ηπειρωτική χώρα, ενώ οι υπόλοιποι θα επιστρέφουν στην Τουρκία. Στο πλαίσιο αυτό, η μεγάλη πλειοψηφία περιορίζεται σε ένα από τα πέντε νησιά, όπου βρίσκονται τα κέντρα πρώτης υποδοχής (hotspots)⁷ (δηλαδή σε Λέσβο, Χίο, Σάμο, Λέρο και Κω), για διαστήματα που κυμαίνονται από μήνες – πολύ συχνά περισσότερο από ένα έτος, σε υπερπλήρεις εγκαταστάσεις. Η ψυχική και σωματική τους υγεία⁸ επιδεινώνεται λόγω της αβεβαιότητας σχετικά με το μέλλον, καθώς και λόγω αδυναμίας πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες

2 «N.4375/2016 Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας», διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις».

3 Κοινή Δήλωση μεταξύ ΕΕ – Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016.

4 «Εγκλωβισμένοι για πάνω από έξι μήνες – Και τώρα;» Κοινή σύνοψη πολιτικής για την κατάσταση των εκτοπισθέντων πληθυσμών στην Ελλάδα, Οκτώβριος 2016, σσ. 8-9.

5 IRC (International Rescue Committee), NRC (Norwegian Refugee Council), Oxfam: The reality of the EU-Turkey statement: How Greece has become a testing ground for policies that erode protection for refugees, Μάρτιος 2017.

6 Refugees International, "Like a prison", Αύγουστος 2017.

7 Η «προσέγγιση Hotspot» για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών διαφημίστηκε το 2015 ως μια προσωρινή εγκατάσταση προσωπικού για την ενίσχυση της επεξεργασίας των αφίξεων στα κράτη μέλη "που αντιμετωπίζουν μια ασυνήθιστη μεταναστευτική πίεση" και για την παράλληλη συνεργασία με το πρόγραμμα μεταγκατάστασης της ΕΕ. Η προσέγγιση Hotspot λειτουργεί με την τοποθέτηση του προσωπικού της Frontex (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων), της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), της Euroropol (Υπηρεσία Αστυνομικής Συνεργασίας της ΕΕ) και του προσωπικού της Eurojust (Υπηρεσία Δικαστικής Συνεργασίας της ΕΕ) για την εκτέλεση ποικίλων λειτουργιών, συμπεριλαμβανομένης της ταυτοποίησης και της λήψης αποτυπωμάτων, του αρχικού ελέγχου για την ταυτοποίηση όσων επιθυμούν να καταθέσουν αίτημα ασύλου και όσων δεν έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας (διαδικασία επιστροφών), της συλλογής πληροφοριών για τα δίκτυα διακινητών και λαθρεμπόρων, την υποστήριξη της διαδικασίας επεξεργασίας αιτημάτων ασύλου, το συντονισμό των δράσεων επιστροφών και τη συνδρομή σε μεταφραστικές υπηρεσίες.

8 MSF, Κατάσταση Έκτακτης Ανάγκης για την Ψυχική Υγεία στη Σάμο και τη Λέσβο: Γιατί ο εγκλωβισμός των αιτούντων άσυλο στα νησιά πρέπει να σταματήσει· UNICEF, Επιτελική Σύνοψη, Ταχεία Αποτίμηση των Ψυχικών και Ψυχοκοινωνικών Αναγκών των Ασυνόδευτων Παιδιών και της Ανταπόκρισης των Υπηρεσιών στην Ελλάδα, Οκτώβριος 2017.

(π.χ., ιατρική φροντίδα και υγιεινές εγκαταστάσεις) καθώς περνούν από τις μακρές και περίπλοκες διαδικασίες παραδεκτού ή ασύλου.

Τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο είναι υπό απειλή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας: Το ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο καθορίζει τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και άλλες διαδικαστικές εγγυήσεις. Ωστόσο, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο δεν μπορεί να εξασφαλιστεί όταν οι άνθρωποι έχουν να αντιμετωπίσουν διάφορα πρακτικά εμπόδια αλλά και συνεχείς αλλαγές στις πολιτικές. Έχουμε διαπιστώσει ότι τακτικές αλλαγές στις πολιτικές και στις διαδικασίες στην προσπάθεια να αυξηθούν οι επιστροφές από τα νησιά προς την Τουρκία, μερικές φορές με μικρή προειδοποίηση, και με τρόπο που διαφέρει από νησί σε νησί. Αυτό δυσχεραίνει απίστευτα τη διαδικασία και συμβάλλει στην δημιουργία σύγχυσης, άγχους και στην επιδείνωση της ψυχικής υγείας⁹ και της ευημερίας για πολλούς ανθρώπους που έχουν ήδη υπομείνει δύσκολες συνθήκες διαβίωσης και εκτίθενται σε σημαντικούς κινδύνους στα νησιά για μήνες ή περισσότερο.¹⁰ Μία τέτοια πολιτική είναι το «*πιλοτικό σχέδιο*» (συχνά αναφέρεται ως το «*σχέδιο χαμηλού προφίλ*»), σύμφωνα με το οποίο άτομα αρχικά 6, τώρα 28, εθνικοτήτων κρατούνται κατά την άφιξή τους στο hotspot στη Μόρια της Λέσβου, ενώ περνούν από μια διαδικασία ταχείας χορήγησης ασύλου. Αυτή η πολιτική οδήγησε σταδιακά σε αυξημένη χρήση της αυτόματης διοικητικής κρατήσεως του συνόλου των νεοαφιχθέντων αιτούντων άσυλο, η οποία όμως αντιβαίνει τόσο τις δικονομικές εγγυήσεις που προβλέπουν οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες Υποδοχής, Διαδικασιών Ασύλου και Επιστροφών¹¹, όσο και την αρχή της αναλογικότητας¹². Το ζήτημα τέθηκε ενώπιον των δικαστηρίων στην πρόσφατη υπόθεση αμφισβήτησης της νομικής βάσης της κράτησης τριών Σύρων αιτούντων άσυλο στα τέλη Οκτωβρίου 2017.¹³

Ευάλωτα άτομα παραμένουν στα νησιά χωρίς λόγο: Η έννοια της ευάλωτης είναι κεντρική¹⁴ στη διαδικασία ασύλου στα νησιά, καθώς οι ευάλωτοι άνθρωποι εξαιρούνται από την προβλεπόμενη διαδικασία στα σύνορα. Αυτό σημαίνει ότι για όσους εμπίπτουν σ' αυτήν την κατηγορία δεν πραγματοποιείται εξέταση του παραδεκτού του αιτήματός τους, αλλά μόνο εξέταση της ουσίας. Έως το Μάιο του 2017, η εξαίρεση αυτή σήμαινε επίσης την άρση του γεωγραφικού περιορισμού για ευάλωτα πρόσωπα επιτρέποντάς τους την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου τους στην ηπειρωτική χώρα, όπου οι υπηρεσίες είναι διαθέσιμες για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Δεδομένης όμως μιας αλλαγής πολιτικής που ανακοινώθηκε τον Μάιο του 2017, τα επισήμως αναγνωρισμένα ευάλωτα άτομα οφείλουν τώρα να παραμένουν στα νησιά για να ολοκληρώσουν τη συνέντευξή τους για το άσυλο, πριν την άρση του γεωγραφικού περιορισμού και τη δυνατότητα μετακίνησης στην ηπειρωτική χώρα - μια διαδικασία που μπορεί να διαρκέσει μήνες.

Περιπλέκοντας περαιτέρω τα πράγματα, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αξιολογηθούν θέματα ευάλωτης όταν αυξάνονται οι αριθμοί άφιξης ή όταν παρουσιάζεται κρίσιμη έλλειψη ιατρικών φορέων και λοιπού προσωπικού, όπως διερμηνέων, πολιτισμικών διαμεσολαβητών και δικηγόρων που παρέχουν νομική βοήθεια και υποστήριξη για να διορθωθούν τα διαδικαστικά λάθη, όπως συμβαίνει σήμερα στα νησιά.¹⁵ Για παράδειγμα, από τον Ιούνιο του 2017 έως τον Οκτώβριο του 2017, ένας σημαντικός αριθμός αιτούντων στη Λέσβο πέρασε τη διαδικασία υποβολής αιτήματος ασύλου χωρίς να έχει πραγματοποιήσει αρχικό ιατρικό έλεγχο και, κατ'επέκταση, χωρίς να έχει λάβει την αρχική αξιολόγηση της ευάλωτης. Στην καλύτερη περίπτωση, αυτό δημιούργησε σημαντικές καθυστερήσεις για τους αιτούντες, καθώς έπρεπε να επαναπρογραμματίσουν τις συνεντεύξεις τους. Στη χειρότερη περίπτωση, είχε ως αποτέλεσμα κάποια ευάλωτα άτομα να ολοκληρώνουν τη διαδικασία χωρίς να έχει εξεταστεί η κατάστασή τους.

9 Οπ.π.

10 Γιατροί του κόσμου Ελλάδας (MdM-Médecins du Monde), Αναλυτική Αναφορά για το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας – Ιανουάριος 2017 Ιανουάριος 2017. Save the Children, «Κύμα περιστατικών αυτοτραυματισμού και κατάθλιψης: Η καταστροφική επίδραση της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας σε παιδιά – πρόσφυγες και μετανάστες», Μάρτιος 2017.

11 Οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες Υποδοχής, Ασύλου και Επιστροφών θέτουν τα ελάχιστα όρια για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο συμπεριλαμβανομένης της στέγασης και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, και επιδιώκουν τη μείωση και τη ρύθμιση της κράτησης των αιτούντων άσυλο, καθώς η αυθαίρετη κράτηση συνιστά κατάφωρη παραβίαση των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων.

12 Η αρχή της αναλογικότητας προβλέπει την στάθμιση μεταξύ αντιτιθέμενων αξιών. Πρακτικά, αξιοποιείται από τους δικαστές προκειμένου να αποφασίσουν εάν ένα μέτρο έχει υπερβεί τα αναγκαία όρια για την επίτευξη ενός νόμιμου σκοπού και αν τα οφέλη που επιδιώκει αυτό το μέτρο υπερβαίνουν το κόστος που απαιτείται για την υλοποίησή του. Αποτελεί, επίσης, μία από τις αρχές που ρυθμίζουν τη δράση των θεσμικών οργάνων στην ΕΕ.

13 HIAS Η Ελλάδα προχωρά στην απελευθέρωση τριών κρατούμενων Συριών στη Λέσβο, 1 Νοεμβρίου 2017.

14 AIDA - ECRE, Η έννοια του «ευάλωτου» στις ευρωπαϊκές διαδικασίες ασύλου, Σεπτέμβριος 2017.

15 MSF, Δραματική επιδείνωση των αιτούντων άσυλο στη Λέσβο. HRW, ΕΕ/Ελλάδα: Η Σιωπηλή Κρίση Ψυχικής Υγείας των Αιτούντων Άσυλο – Ο Εντοπισμός των πλέον απειλούμενων; Εξασφάλιση δικαιοσύνης, Ιούλιος 2017.

Αν και οι περιπτώσεις αυτές πιθανόν δεν είναι ο κανόνας, ωστόσο πολλοί άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε νομική βοήθεια και, ως εκ τούτου, οι ΜΚΟ δεν δύνανται να γνωρίζουν τις πλήρεις διαστάσεις του προβλήματος. Όπως φαίνεται, έχουν πλέον γίνει πιο ενδεδειγμένες οι διαδικασίες, κι έτσι οι αιτούντες άσυλο υποβάλλονται στην πρώτη τους ιατρική εξέταση και αξιολόγηση ευαλωτότητας πριν από την υποβολή της αίτησης ασύλου. Είναι πολύ σημαντικό οι αξιολογήσεις αυτές να διεξάγονται σωστά κατά την άφιξη, και οπωσδήποτε πριν από τη συνέντευξη για τη χορήγηση ασύλου, προκειμένου οι άνθρωποι να μην στερηθούν τα δικαιώματά τους βάσει του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ισχύουσα εξαίρεση των υποθέσεων Δουβλίνου υπό απειλή: Σύμφωνα με τον νόμο 4375/2016, άρθρο 60(4), τα άτομα που έχουν επιλεγεί για επανένωση με κοντινά μέλη της οικογένειάς τους σε άλλη χώρα της ΕΕ -οι λεγόμενες περιπτώσεις Δουβλίνου- εξαιρούνται επίσης από τις ταχείες διαδικασίες και δεν μπορούν να επιστρέψουν στην Τουρκία. Ωστόσο, τον Δεκέμβριο του 2016, η Επιτροπή παρουσίασε Κοινό Σχέδιο Δράσης για την αποτελεσματική εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας¹⁶, προτείνοντας σειρά μέτρων με στόχο την αύξηση των επιστροφών. Μία τέτοια πρόταση ήταν η διερεύνηση της δυνατότητας να συμπεριληφθούν ευπαθή άτομα και περιπτώσεις Δουβλίνου σε ταχείες συνοριακές διαδικασίες, με πιθανή ακόμα και την επιστροφή τους στην Τουρκία. Η ελληνική Υπηρεσία Ασύλου κλήθηκε να συντάξει τον τροποποιητικό νόμο που απαιτείται για να αλλάξει αυτή η διαδικασία. Ελληνικές και διεθνείς ΜΚΟ απηύθυναν έκκληση στην Βουλή των Ελλήνων να μην ψηφίσει τέτοιες τροπολογίες και ζήτησαν γραπτώς διευκρινίσεις από τη Διευθύντρια της Υπηρεσίας σχετικά με τη θέση τους.¹⁷ Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή του Κοινού Σχεδίου Δράσης, η υποβολή αυτής της τροπολογίας στη Βουλή των Ελλήνων βρίσκεται σε εκκρεμότητα.¹⁸

Ανεπαρκής νομική βοήθεια για τη διασφάλιση του σεβασμού στις διαδικασίες και τα δικαιώματα: Ο αριθμός των δικηγόρων και των οργανώσεων παροχής νομικής βοήθειας που δραστηριοποιούνται στα νησιά παραμένει ανεπαρκής για την αντιμετώπιση των αναγκών των αιτούντων άσυλο¹⁹. Η ρευστότητα του επιχειρησιακού πλαισίου (συνεχείς αλλαγές και νέες αφίξεις) υπονομεύει περαιτέρω τόσο την αποτελεσματική εκπροσώπηση όσο και την παροχή γλωσσικά κατάλληλων πληροφοριών από τους δικηγόρους, με την υποστήριξη διερμηνέων ή πολιτιστικών διαμεσολαβητών.²⁰ Βάσει του νόμου, η παροχή νομικής βοήθειας είναι υποχρεωτική μόνο σε δεύτερο βαθμό. Ωστόσο, κρίνοντας από τη συχνότητα αλλαγής πολιτικών και διαδικασιών, αλλά και από τις ανεπαρκείς πληροφορίες που παρέχονται στους αιτούντες άσυλο πριν από την πρώτη τους συνέντευξη (πληροφορίες που έχουν να κάνουν, για παράδειγμα, με το ότι θα περάσουν από διαδικασία κριτηρίων αποδοχής και δεν θα μπορέσουν να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με το γιατί χρειάζονται διεθνή προστασία), είναι σαφές ότι τόσο από πολιτισμική όσο κι από γλωσσική άποψη, είναι εξίσου καίρια η σωστή πρωτοβάθμια νομική στήριξη. Σε δεύτερο βαθμό, είναι συχνά πολύ αργά για παροχή νομικής στήριξης. Για τα υπό κράτηση άτομα, είναι ακόμα πιο δύσκολη η πρόσβαση σε πληροφορίες για τα δικαιώματά τους, καθώς και σε νομική βοήθεια.

Ανεπαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (ΕΥΥΑ) διενεργεί τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου: Η ΕΥΥΑ αποτελεί το όργανο της ΕΕ που διεξάγει τις συνεντεύξεις κατά τη διαδικασία ασύλου στα νησιά και γνωμοδοτεί σχετικά στην Υπηρεσία Ασύλου -ένα αυτόνομο θεσμικό όργανο επιφορτισμένο με την εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα. Ο ρόλος της ΕΥΥΑ έχει και αυτός αμφισβητηθεί, ακόμη και στο Συμβούλιο της Επικρατείας²¹, ιδίως σε ό,τι αφορά την περιγραφή της πραγματικής δράσης των εκπροσώπων της στη διαδικασία ασύλου και πώς διενεργούνται στην πράξη οι αξιολογήσεις ευαλωτότητας. Είναι γεγονός ότι οι ειδικοί της ΕΥΥΑ προέρχονται από πολλές και διάφορες χώρες με διαφορετικά συστήματα χορήγησης ασύλου και επίπεδα εμπειρίας. Ως αποτέλεσμα, οι ΜΚΟ έχουν καταγράψει ανησυχίες σχετικά με την αμφίβολη ποιότητα κάποιων συνεντεύξεων της ΕΥΥΑ

16 Κοινό σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας.

17 Δεκαπέντε ΜΚΟ Καταγγέλλουν Νέα πολιτική που Στερεί από τους Αιτούντες Άσυλο το Δικαίωμά τους στην Άσκηση Έφεσης, Μάιος 2017.

18 Αναφορά Προόδου για την Ευρωπαϊκή Ατζέντα Μετανάστευσης, Κοινό Σχέδιο Δράσης για την Εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ – Τουρκίας, 15 Νοεμβρίου 2017.

19 ECRE/ ELENA Νομικό Σημείωμα για την Πρόσβαση στη Νομική Βοήθεια στην Ευρώπη, Νοέμβριος 2017, σ. 6.

20 Μεταφραστές Χωρίς Σύνορα και Save the Children: Γλωσσικά Εμπόδια και Δυσκολίες Κατανόησης στην Μεταναστευτική Κρίση στην Ελλάδα: Μελέτη για την πληθώρα γλωσσών και την κατανόηση πληροφοριακού υλικού που παρέχεται σε πρόσφυγες και μετανάστες στην Ελλάδα / Γεφυρώνοντας το Κενό – Μελέτη για την επίδραση των γλωσσικών φραγμών στα παιδιά μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα, Ιούνιος 2017.

21 ΣΤΕ 2347 και 2348/2017, παρ. 31.

(π.χ. με την έλλειψη γνώσεων σχετικά με τις χώρες προέλευσης, έλλειψη πολιτισμικής ευαισθησίας, κλειστού τύπου και καθοδηγητικές ερωτήσεις, επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις όπως σε ανάκριση, άσκοπα εξαντλητικές συνεντεύξεις).

Ο δρόμος για δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες υποδοχής και ασύλου:

- Η **ΕΕ και τα κράτη-μέλη** θα πρέπει να σεβαστούν τις διαδικαστικές εγγυήσεις της ελληνικής νομοθεσίας για την προστασία των ευάλωτων προσώπων και τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να δεσμευτεί, παράλληλα με την **Επιτροπή**, ότι θα προωθήσει το σεβασμό για το άρθρο 8 της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής και το άρθρο 15 της Οδηγίας Επιστροφών, καθώς και την Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου για τη χρήση της κράτησης ως έσχατη λύση, σε περιορισμένες περιπτώσεις και σε ατομική βάση, και ποτέ για παιδιά. Η κράτηση δεν είναι ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση**, με την υποστήριξη της **Επιτροπής**, θα πρέπει να επεκτείνει την κατάρτιση και να εγγωθηί την ετοιμότητα των ειδικών και των διερμηνέων της ΕΥΥΑ και της Υπηρεσίας Ασύλου να εκτιμήσουν τα ζητήματα προστασίας των αιτούντων άσυλο, να διασφαλίσει ότι υπάρχουν ικανοί διερμηνείς για να επικοινωνούν αποτελεσματικά με τους αιτούντες άσυλο στη γλώσσα ή στη διάλεκτό τους, και να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια να παρέχει γυναίκα διερμηνέα στις γυναίκες.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση**, με οικονομική υποστήριξη από **δωρητές**, εάν είναι απαραίτητο, θα πρέπει να φροντίζει ώστε να υπάρχει άμεσα διαθέσιμη δωρεάν νομική βοήθεια σε όλα τα στάδια της διαδικασίας ασύλου, επισπεύδοντας την κατάρτιση και την υπογραφή συμβάσεων με δικηγόρους που παρέχουν νομικές υπηρεσίες, καθώς και με διερμηνείς για γλώσσες που είναι γνωστό ότι ομιλούνται και γίνονται κατανοητές.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να εγγωθηί ότι οι αξιολογήσεις ευαλωτότητας διεξάγονται από εκπαιδευμένο προσωπικό κατά τη διαδικασία υποβολής ή τουλάχιστον πριν από την πρωτοβάθμια συνέντευξη, ώστε οι άνθρωποι να έχουν πρόσβαση στις εξειδικευμένες υπηρεσίες που χρειάζονται και η υπόθεσή τους να ακολουθήσει τον σωστό νομικό δρόμο.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση**, με την υποστήριξη της **Ύπατης Αρμοστείας** και των **ΜΚΟ**, πρέπει να επενδύσει στην παροχή νομικών πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία ασύλου, συμπεριλαμβανομένου του χρόνου και τρόπου αίτησης, του εκτιμώμενου χρονοδιαγράμματος για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων, τις εφέσεις κατά των σχετικών αποφάσεων, ή της δυνατότητας κατάθεσης επίσημης αίτησης ασύλου, σε όλες τις σχετικές γλώσσες και μορφές, και στα αρμόζοντα επίπεδα τεχνικής πολυπλοκότητας.
- Οι **δωρητές** πρέπει να στηρίξουν τις οργανώσεις νομικής βοήθειας στην παροχή των κρίσιμων πρωτοβάθμιων νομικών υπηρεσιών που χρειάζονται οι άνθρωποι για να τα βγάλουν πέρα στη διαδικασία.

B. Συνθήκες υποδοχής

Οι συνθήκες υποδοχής επηρεάζουν δυσμενώς τους πιο ευπαθείς: Ενώ οι περισσότερες ΜΚΟ και διεθνείς οργανισμοί αποχωρούν σταδιακά, η Ελληνική Κυβέρνηση αναλαμβάνει σιγά-σιγά τη συνολική ευθύνη διαχείρισης των δράσεων στα νησιά. Ελλείψει σχεδίου μετάβασης και οποιουδήποτε συντονισμού με τις οργανώσεις που έχουν παράσχει υπηρεσίες μέχρι σήμερα, οι ΜΚΟ δεν μπορούμε να διενεργήσουμε την παράδοση των εργασιών και πλέον αντιμετωπίζουμε μια από τις πιο ανησυχητικές καταστάσεις στα νησιά από το 2015, απ' όταν ξεκίνησε η ανθρωπιστική κρίση. Τέσσερα από τα πέντε νησιά φιλοξενούν όλα πληθυσμούς πέραν των δυνατοτήτων τους ως αποτέλεσμα της προαναφερόμενης πολιτικής περιορισμού. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, 12.531 άτομα φιλοξενούνται σήμερα στις εγκαταστάσεις, οι οποίες έχουν χωρητικότητα μόλις 5.576 ατόμων, ενώ 2.631 φιλοξενούνται σε άλλους χώρους (π.χ. στο Καρά Τεπέ της Λέσβου), σε διαμερίσματα ή ξενοδοχεία²².

Τον Σεπτέμβριο του 2017, υπήρξαν 4.859 καταγεγραμμένες αφίξεις μέσω θαλάσσης— το υψηλότερο μηνιαίο ποσοστό από τότε που τέθηκε σε ισχύ η Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας. Ο αριθμός

²² Η κατάσταση στα ελληνικά νησιά, 4 Δεκεμβρίου 2017, Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης.

αυτός, μαζί με αυτόν των 53.000 ατόμων που έφτασαν στα ελληνικά νησιά μετά τις 20 Μαρτίου 2016, είναι ενδεικτικοί της πραγματικότητας που αντιμετωπίζει η Ελλάδα: η Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας όχι μόνο παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα των ανθρώπων, αλλά και δεν εμποδίζει να εισέλθουν στην Ελλάδα όσοι είναι αποφασισμένοι να αναζητήσουν καταφύγιο στην Ευρώπη. Ως εκ τούτου, το κέντρο υποδοχής στη Σάμο, το οποίο είναι σχεδιασμένο να φιλοξενεί 700 άτομα, έχει ξεπεράσει τρεις φορές τη χωρητικότητά του και φιλοξενεί 2.063²³ άτομα. Αποτέλεσμα είναι να υπάρχουν σήμερα άτομα που κοιμούνται σε σκηνές στο δάσος γύρω από την εγκατάσταση, να υπάρχει ανεπάρκεια σε τουαλέτες, έλλειψη καθαρού πόσιμου νερού, κακές συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας, υψηλός κίνδυνος για πυρκαγιά και για εξάπλωση μεταδοτικών ασθενειών εντός και εκτός του χώρου με ποντίκια και έντομα να εντοπίζονται μέσα σε σκηνές και κοντέινερ.²⁴ Παρόμοια επικίνδυνες συνθήκες χαρακτηρίζουν επίσης τη Μόρια, στη Λέσβο, όπου αρκετές χιλιάδες άτομα ζουν σε σκηνές²⁵, ενώ ήδη ευπαθή άτομα εκτίθενται σε συνθήκες και κινδύνους επιβλαβείς για τη σωματική ακεραιότητα και την ευημερία τους, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής και έμφυλης βίας.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, στις 20 Ιουλίου 2017, περίπου 8.500²⁶ άτομα επισήμως αναγνωρισμένα ως ευάλωτα βρίσκονταν στα νησιά σε αναμονή για τη μεταφορά τους στην ηπειρωτική χώρα. Η δυνατότητα εναλλακτικής στέγασης και καταλυμάτων στα νησιά είναι εξαιρετικά περιορισμένη, ειδικά αφότου η μείωση της χρηματοδότησης στις διεθνείς ΜΚΟ τις ανάγκασε να κλείσουν πολλές από τις εγκαταστάσεις στέγασης που διαχειρίζονταν. Επί μήνες, η κυβέρνηση λάμβανε μέτρα για τη σταδιακή μεταφορά όσων ήταν επιλέξιμοι και επιθυμούσαν να μεταφερθούν από τις νησιωτικές εγκαταστάσεις στην ηπειρωτική χώρα. Ωστόσο, οι καθυστερήσεις στη διαδικασία αυτή είχαν ως αποτέλεσμα την αδυναμία των αρχών να μεταφέρουν ανθρώπους έγκαιρα, πριν σημειωθεί υπερπληρότητα στις εγκαταστάσεις των νησιών. Επιπλέον, η έλλειψη παροχής ολοκληρωμένης πληροφόρησης σχετικά με τις διαδικασίες μεταφοράς και τις συνθήκες στην ηπειρωτική χώρα, όπως για παράδειγμα πού ακριβώς θα μεταφερθούν οι άνθρωποι, ποιες υπηρεσίες θα είναι διαθέσιμες και πόσο κοντά θα βρίσκονται σε νοσοκομεία και υπηρεσίες ασύλου, περιπλέκουν τη διαδικασία. Καθώς πλησιάζει ο τρίτος χειμώνας ανάπτυξης των ανθρωπιστικών δράσεων, χρειάζονται άμεσες ενέργειες για να διασφαλιστεί ότι όλοι όσοι φτάνουν θα έχουν ασφαλή στέγαση που θα τους προστατεύει από τις ακραίες καιρικές συνθήκες, ακόμα και αν αυτό σημαίνει αύξηση των μεταφορών από τα νησιά.

Τα παιδιά κινδυνεύουν περισσότερο: οι ασυνόδετοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο που φτάνουν στα νησιά υποφέρουν τα μέγιστα από τις συστημικές ελλείψεις κατά την παροχή ανθρωπιστικών δράσεων. Η έλλειψη συνεκτικού πλαισίου για τον διορισμό επιτρόπου που θα προστατεύει πλήρως τα δικαιώματά τους και θα τους εξασφαλίζει αποτελεσματική πρόσβαση στις υπηρεσίες παραμένει εξαιρετικά ανησυχητική. Σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο, ένας εισαγγελέας μπορεί να διορίζεται επίτροπος εκατοντάδων ασυνόδετων ανηλίκων, αφήνοντας τους στην πράξη απροστάτευτους. Επιπλέον, τα λάθη στη διαδικασία καταχώρισης όχι μόνο οδηγούν σε περιττές διαδικασίες διαπίστωσης της ταυτότητάς τους ως ανηλίκων, γεγονός που επιβαρύνει τα παιδιά, αλλά περιπλέκουν επιπλέον μια διαδικασία που αγγίζει ήδη τα όριά της. Το όχι ασυνήθιστο αποτέλεσμα είναι να αναγνωρίζονται οι ανήλικοι εσφαλμένα ως ενήλικες²⁷ και να υποχρεούνται έτσι να ζήσουν μέσα στον γενικό πληθυσμό, ανάμεσα σε ενήλικες με τους οποίους δεν έχουν συγγενική σχέση, και χωρίς να τους παρέχονται υπηρεσίες παιδικής προστασίας, αντί να τοποθετούνται σε ασφαλείς εγκαταστάσεις για ασυνόδετα ανήλικα²⁸. Ως αποτέλεσμα, μερικές φορές εμπλέκονται χωρίς τη θέλησή τους σε καυγάδες και υιοθετούν επικίνδυνη συμπεριφορά, χωρίς καμιά εποπτεία από κάποιον διορισμένο ως μόνιμο επίτροπο που να τους παρέχει αποτελεσματική φροντίδα. Επιπλέον, ως αποτέλεσμα της μετάβασης της ευθύνης διαχείρισης της παροχής ανθρωπιστικών

23 Όπ.π.

24 Save the Children, "Απαράδεκτες Συνθήκες για τα Παιδιά, καθώς ο Αριθμός Αφίξεων Προσφύγων στα Ελληνικά Νησιά Κορυφώνεται», 22 Σεπτεμβρίου 2017 / Κοινή επιστολή στον Πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα, για τις επιδεινούμενες συνθήκες των αιτούντων άσυλο, Οκτώβριος 2017.

25 UNHCR Ελλάδας, Πληροφοριακό Δελτίο για τα νησιά του Αιγαίου, Οκτώβριος 2017.

26 Πρακτικά της συνεδρίασης της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής για την Ισότητα, τη Νεολαία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα της 27ης Ιουλίου 2017, με κύριο θέμα τα δικαιώματα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο.

27 Παρατηρητήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (HRW - Human Rights Watch), Ελλάδα: Ασυνόδετα παιδιά-πρόσφυγες που μένουν απροστάτευτα, Ιούλιος 2017.

28 Γιατροί του Κόσμου Ελλάδα (MdM GR) Υποβολή ενώπιον της Επιτροπής ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ για την παρακολούθηση των καταληκτικών παρατηρήσεων σχετικά με τη δεύτερη περιοδική έκθεση της Ελλάδας (CCPR/C/GRC/2).

δράσεων από την 1η Αυγούστου 2017, η Ελληνική Κυβέρνηση ανέλαβε τη χρηματοδότηση των υφιστάμενων ξενώνων για αυτά τα παιδιά, οι οποίοι είναι πάντα στο μέγιστο της πληρότητάς τους και ήδη πολύ λιγότεροι απ' όσους χρειάζονται για να παράσχουν ασφαλές καταφύγιο σε τουλάχιστον 100 νέους ασυνόδευτους ανήλικους που καταφθάνουν κάθε μήνα και τους 2.100 και πλέον που βρίσκονται ήδη σε λίστα αναμονής²⁹. Ωστόσο, την ώρα που γράφονταν αυτά, τουλάχιστον τέσσερις από αυτούς τους ξενώνες παρέμεναν χωρίς την απαραίτητη χρηματοδότηση και ενδέχεται να κλείσουν αν δεν υπάρξει άμεση κρατική κινητοποίηση, ωθώντας ακόμα περισσότερα παιδιά σε κρατητήρια της αστυνομίας, επικίνδυνους χώρους υποδοχής ή στους δρόμους.

Η εμπειρία των γυναικών: Ο αντίκτυπος της πολιτικής περιορισμού, λοιπές απαγορεύσεις στην ελεύθερη κυκλοφορία, οι ανθυγιεινές και επικίνδυνες συνθήκες διαβίωσης και η έλλειψη ουσιαστικής πρόσβασης σε κρίσιμες υπηρεσίες είναι στοιχεία εξαιρετικά επιζήμια για την ασφάλεια και τη συνολική ευημερία των γυναικών. Η Μόρια, για παράδειγμα, έχει σχεδιαστεί για να φιλοξενεί 2.300 άτομα αλλά επί του παρόντος στεγάζει περίπου 6.330³⁰. Το πρόβλημα του συνωστισμού σημαίνει ότι οι ανύπαντρες γυναίκες και οι γυναίκες αρχηγοί νοικοκυριών με τις κόρες τους τοποθετούνται συχνά σε σκηνές με άγνωστους άντρες³¹. Άλλες ελλείψεις στην υποδομή και την συνολική διαχείριση του χώρου προκαλούν επίσης αίσθηση φόβου και σεξουαλική/έμφυλη βία. Για παράδειγμα, λόγω της έλλειψης καλού φωτισμού και επαρκούς ασφάλειας τις νύχτες στη Μόρια, οι ενήλικες γυναίκες ζητούν πάνες από τις ΜΚΟ για να μην αναγκαστούν οι ίδιες και οι κόρες τους να πάνε μόνες στην τουαλέτα τη νύχτα, από φόβο επίθεσης³². Ο αριθμός των καταγεγραμμένων κρουσμάτων σεξουαλικής/έμφυλης βίας αυξήθηκε σημαντικά τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2017 σε σύγκριση με προηγούμενους μήνες, με περιστατικά που αναφέρεται ότι συνέβησαν στη διάρκεια του ταξιδιού προς την Ελλάδα, αλλά και μετά την άφιξη³³. Μέσα στη Μόρια υπάρχει μόνο ένας ασφαλής χώρος για γυναίκες, και για να μπουν σε αυτόν, γυναίκες και κορίτσια πρέπει να έχουν ειδικά χαρτιά. Υπάρχει επίσης έλλειψη ειδικών και στοχευμένων υπηρεσιών για την ενίσχυση και τη βελτίωση της ασφάλειας των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της επαρκούς διαχείρισης περιπτώσεων σεξουαλικής/έμφυλης βίας, καθώς και γυναικείου προσωπικού που να συμμετέχει σε όλα τα στάδια των διαδικασιών υποδοχής και ασύλου, συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής αξιολογήσεων ευαλωτότητας

Ο δρόμος για την εξασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών υποδοχής:

- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να εντείνει τις προσπάθειες απομάκρυνσης ατόμων από υπερπλήρεις εγκαταστάσεις στα νησιά και να προετοιμάσει τα κέντρα φιλοξενίας για τις χειμερινές συνθήκες χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις. Οι προσπάθειες αυτές πρέπει να κοινοποιούνται αποτελεσματικά στους αιτούντες άσυλο, και η μεταφορά τους πρέπει να είναι εκούσια.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να ενισχύσει την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών που αναζητούν άσυλο με τη βελτίωση της σχετικής νομοθεσίας και πρακτικών γύρω από την κατάλληλη ανάδοχη φροντίδα και επιμέλεια, συμπεριλαμβανομένης σε σημαντικό βαθμό της μεταρρύθμισης και της ενίσχυσης του συστήματος κηδεμονίας και επένδυσης σε βιώσιμες μορφές εναλλακτικής φροντίδας (π.χ., εποπτευόμενη ημι-ανεξάρτητη διαβίωση). Επίσης, πρέπει να επισπεύσει επείγοντως τη χρηματοδότηση των καταφυγίων που υπάρχουν ήδη και να αυξήσει τον αριθμό τους.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να καθιερώσει κοινούς ελέγχους ασφάλειας σε σημεία εγκατάστασης ώστε οι κάτοικοι να έχουν πρόσβαση σε ασφαλείς υποδομές, με όλα τα απαραίτητα μέτρα προστασίας να έχουν ληφθεί για τη πρόβλεψη και τη μείωση των κινδύνων.

29 Ενημέρωση κατάστασης: Ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα, 15 Νοεμβρίου του 2017

30 Κατάσταση στα ελληνικά νησιά στις 5 Νοεμβρίου 2017, Υπουργείο της ψηφιακής πολιτικής επικοινωνίας και πληροφοριών

31 Όπως έχει αναφερθεί από την Ομάδα Προστασίας της Oxfam (έπειτα από παρατήρηση και επικοινωνία με αιτούντες άσυλο)

32 Ό.π.

33 Ομάδα Εργασίας για την Προστασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ στη Λέσβο, εβδομάδα 18 Οκτωβρίου 2017

Γ. Πρόσβαση σε υπηρεσίες

Οι κύριες συνέπειες της ανεπαρκούς πρόσβασης σε ιατρικές υπηρεσίες: Από τους πρώτους κιάλας μήνες μετάβασης της ευθύνης των ανθρωπιστικών δράσεων στην Ελληνική Κυβέρνηση, προέκυψαν σημαντικά κενά σε ιατρικές υπηρεσίες, καθώς το Υπουργείο Υγείας δεν μπόρεσε να προσλάβει επαρκές εξειδικευμένο προσωπικό για τα νησιά. Αυτό όχι μόνο επιδρά αρνητικά στην υγεία των ανθρώπων, καθώς πολλοί δεν υποβάλλονται σε πρώτη ιατρική εξέταση, αλλά όπως προαναφέρθηκε, καθυστερεί και τις διαδικασίες ασύλου, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη κατάθεση γνωματεύσεων από γιατρούς/νοσοκομεία. Ως εκ τούτου, οι ελλείψεις και οι καθυστερήσεις στις αξιολογήσεις ευαλωτότητας στερούν από πολλά ευπαθή άτομα την πρόσβαση σε καίριας σημασίας για την υγεία και την ευημερία τους υπηρεσίες και πληροφορίες, ιδίως από αυτά με λιγότερο εμφανείς ευπάθειες (π.χ., επιζώντες βασανιστηρίων ή σεξουαλικής / έμφυλης βίας).

Άτομα που έχουν ανάγκη από ιατρική φροντίδα ή ενδεχομένως πάσχουν από μεταδοτικές ασθένειες περνούν απαρατήρητα και τοποθετούνται σε υπερπλήρεις εγκαταστάσεις χωρίς την φροντίδα που χρειάζονται. Το γεγονός αυτό μπορεί να προκαλέσει την εκδήλωση εστιών σοβαρών ασθενειών όπως ψώρας και φυματίωσης. Συνολικά, η ψυχική υγεία επιδεινώνεται³⁴ ως άμεση συνέπεια της μακρόχρονης παραμονής τους σε υποβαθμισμένες συνθήκες, και της αβεβαιότητας που αισθάνονται για το μέλλον τους.

Οι ιατρικοί φορείς που βρίσκονται στα νησιά αναφέρουν αυξανόμενες απόπειρες αυτοκτονίας³⁵ ή αυτοτραυματισμού, αύξηση στα περιστατικά κατάθλιψης και άγχους καθώς και αύξηση των ατόμων με συμπτώματα σοβαρών προβλημάτων ψυχικής υγείας. Υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη για ψυχιάτρους, αλλά ουσιαστικά δεν υπάρχει πρόσβαση σε ψυχιατρικές υπηρεσίες.

Άρνηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση: Εν τω μεταξύ, κατά τη δεύτερη πλήρη σχολική χρονιά διεξαγωγής ανθρωπιστικών δράσεων, τα παιδιά στην πλειοψηφία τους στα νησιά δεν έχουν ακόμη πρόσβαση στο δημόσιο σχολικό σύστημα, και στερούνται το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Σημαντικό πρακτικό εμπόδιο στην πρόσβαση τους είναι η έλλειψη διεύθυνσης μόνιμης κατοικίας για όσους βρίσκονται στα κέντρα φιλοξενίας.³⁶ Παρά τις ανακοινώσεις του Υπουργείου Παιδείας περί προπαρασκευαστικών μαθημάτων στα νησιά, η έλλειψη σχετικής προόδου έως τώρα δείχνει ότι τα παιδιά θα παραμείνουν χωρίς πρόσβαση στην επίσημη εκπαίδευση για άλλη μια σχολική χρονιά.

Κάνοντας το αβέβαιο βήμα προς την ενδοχώρα: Η διαδικασία "αποσυμφόρησης" που εφαρμόζεται για τη μεταφορά ατόμων από τα νησιά στην ηπειρωτική χώρα είναι εξαιρετικά πολύπλοκη και συχνά αναποτελεσματική. Ο συντονισμός και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (μέχρι σήμερα, του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και της Ύπατης Αρμοστείας) δεν υπήρξαν αποτελεσματικά, με αποτέλεσμα μερικές φορές άτομα να μετακινούνται σε τοποθεσίες, όπου οι επείγουσες ανάγκες τους δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν —π.χ., εξαιρετικά ευάλωτες περιπτώσεις που χρήζουν καθημερινής ιατρικής περίθαλψης ή νοσηλείας μεταφέρονται σε απομακρυσμένους ηπειρωτικούς χώρους μακριά από νοσοκομεία ή άλλες κατάλληλες εγκαταστάσεις. Τελευταίο και εξίσου σημαντικό, η επίμονη έλλειψη πρόσβασης σε πληροφορίες σε οποιαδήποτε γλώσσα σχετικά με τη διαδικασία μεταφοράς και τις ιδιαιτερότητες της μεταφοράς του κάθε ατόμου εμποδίζει τα άτομα αυτά να κάνουν συνειδητές επιλογές, και ωθεί κάποια άλλα να φεύγουν αυτοβούλως προς την ηπειρωτική χώρα εκθέτοντας τον εαυτό τους σε περαιτέρω κινδύνους.

34 MSF, Δραματική Επιδείνωση των Αιτούντων Άσυλο στη Λέσβο, Ιούλιος 2017

35 Ο.π.

36 Παρατηρητήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (HRW - Human Rights Watch), Ελλάδα: Απουσία σχολείων για Παιδιά Αιτούντα Άσυλο - Επείγουσα Εφαρμογή Σχεδίων για τα Παιδιά στα Ελληνικά Νησιά, Σεπτέμβριος 2017.

Ο δρόμος για την διασφάλιση της πρόσβασης των αιτούντων άσυλο σε υπηρεσίες και για την εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης:

- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να επανδρώσει επαρκώς όλα τα κέντρα μακροχρόνιας εγκατάστασης στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των hotspots, και
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να αναπτύξει συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές, και να εδραιώσει την επικοινωνία και το συντονισμό ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ώστε να εξασφαλίσει ότι οι άνθρωποι θα μεταφέρονται από τα νησιά σε δομές στην ενδοχώρα που πληρούν τις ανάγκες τους.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία³⁷, από τους 35.000 αιτούντες άσυλο και αναγνωρισμένους πρόσφυγες στην ελληνική ηπειρωτική χώρα, περίπου 6.000 αναμένεται να κατευθυνθούν τελικά σε άλλη χώρα της ΕΕ μέσω μετεγκατάστασης ή οικογενειακής επανένωσης. Η ουσιαστική πρόσβαση στα κοινωνικά και νομικά δικαιώματα για εκείνους που θα παραμείνουν μακροχρόνια ή μόνιμα στην Ελλάδα είναι επομένως κρίσιμη προκειμένου να εξασφαλιστεί η κοινωνική τους ένταξη και ενσωμάτωση.

A. Πρόσβαση σε διεθνή προστασία

Τεχνικά προβλήματα και υπάρχουσες καθυστερήσεις που καθυστερούν την πρόοδο. Η πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου στην ηπειρωτική χώρα παραμένει προβληματική. Όσοι δεν έχουν εγγραφεί στο GAS στα σύνορα πρέπει να το πράξουν μέσω του Skype, ενώ πολλοί αιτούντες άσυλο εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τεχνικές δυσκολίες, που περιορίζουν ακόμη περισσότερο την ήδη περιορισμένη πρόσβαση, ιδίως για τα άτομα με αναπηρία ή για αυτά που μιλούν μειονοτικές γλώσσες³⁸. Ακόμη και μετά την επιτυχή εγγραφή, η ελλιπής πρόσβαση σε νομικές συμβουλές και σε εκπροσώπηση σε πρώτο βαθμό μπορεί να οδηγήσει αρχικά σε έκδοση αρνητικών αποφάσεων, οι οποίες δεν καλύπτουν τις ανάγκες ουσιαστικής προστασίας τους. Σε δεύτερο πλαίσιο, οι αποφάσεις αυτές μπορεί να αμφισβητούνται, υπό το στάδιο προσφυγής, αλλά μπορεί να είναι πολύ αργά, καθώς οι αιτήσεις των προσφύγων εξετάζονται κατά κύριο λόγο με την αναθεώρηση του πρωτοτύπου της πρώτης συνέντευξης. Να σημειωθεί ότι ο όγκος εργασίας των Επιτροπών Προσφυγών είναι υπερφορτωμένος λόγω της σημαντικής καθυστέρησης των υποθέσεων προς εξέταση³⁹.

Η πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου επηρεάζεται επίσης από τη γεωγραφική θέση της υπηρεσίας ασύλου. Για πολλούς ανθρώπους που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας, για παράδειγμα στη βορειοδυτική περιοχή της Ηπείρου κατά μήκος των συνόρων με την Αλβανία, η τρέχουσα διαδικασία για την πρόσβαση στα γραφεία GAS συνεπάγεται ολονύκτια ταξίδια προς την Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη. Οι διαδρομές προς Αθήνα περνούν από άλλες τοποθεσίες στην περιοχή, καθώς και από άλλες πόλεις, για παράδειγμα μέσω Θεσσαλονίκης, και το ίδιο ισχύει και για την επιστροφή. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα και οι οικογένειες φεύγουν γύρω στα μεσάνυχτα και χρειάζονται από 6 έως 12 ώρες για κάθε διαδρομή ώστε να φτάσουν στον προορισμό τους, έχοντας κάνει ένα κουραστικό ταξίδι δύο νυχτών με οδηγούς εξαντλημένους.

Η κατάσταση αυτή πρόσφατα προκάλεσε δύο τροχαία ατυχήματα στα οποία ένα άτομο τραυματίστηκε σοβαρά⁴⁰. Το γεγονός καθίσταται ιδιαίτερα ανησυχητικό εφόσον η συνέντευξη για άσυλο είναι το πιο σημαντικό βήμα στη διαδικασία κατά την οποία οι άνθρωποι αξιολογούνται για την αξιοπιστία τους. Οι υποψήφιοι πρέπει να έχουν καθαρό μυαλό για να θυμούνται ημερομηνίες, λεπτομέρειες και συγκεκριμένα περιστατικά, και να παρέχουν εξονυχιστικές πληροφορίες σχετικά με την κατάστασή στη χώρα καταγωγής τους, πληροφορίες για το πώς, πού και πότε έφτασαν την

37 Ενημέρωση κατάσταση: Ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα, 15 Νοεμβρίου του 2017

38 Ελληνικό Φόρουμ για τους Πρόσφυγες, Αναφορά, Ιούλιος 2016

39 Infomigrants: «Η Πολιτική Ασύλου της Ελλάδας, με κατανοητό τρόπο», Μάιος 2017

40 Παραλίγο δυστύχημα στην Εγνατία με λεωφορείο με πρόσφυγες

Ελλάδα, καθώς και αποδεικτικά στοιχεία όταν είναι εφικτό -όπως στοιχεία φορολόγησης, ή τραυματικές λεπτομέρειες για το παρελθόν τους.

Για όσους επιθυμούν να επανενωθούν με την οικογένειά τους αλλού στην Ευρώπη, οι καθυστερήσεις είναι κάτι συνηθισμένο στο πλαίσιο των διαδικασιών του Δουβλίνου στην Ελλάδα, καθώς η μονάδα του Δουβλίνου συχνά αποτυγχάνει να παρέχει εγκαίρως πληροφορίες στους αιτούντες που έχουν περάσει από αυτή τη διαδικασία. Επιπλέον, διάφορες πολιτικές που εισάγονται από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ έρχονται να περιπλέξουν ακόμη περισσότερο τη διαδικασία. Για παράδειγμα, πολλοί υποψήφιοι έχουν κάνει αίτηση για οικογενειακή επανένωση στη Γερμανία. Νωρίτερα αυτή τη χρονιά, η Γερμανία ανακοίνωσε ότι θα περιόριζε τις μεταφορές του Δουβλίνου από την Ελλάδα σε 70 το μήνα, οπότε ακόμη και εκείνοι των οποίων η αίτηση είχε ήδη εγκριθεί και ήταν έτοιμοι να επανασυνδεθούν, θα πρέπει τώρα να παραμείνουν στην Ελλάδα για αρκετούς μήνες ή περισσότερο, ως απόρροια αυτής της πολιτικής.⁴¹ Παρότι η απόφαση αυτή αμφισβητήθηκε ενώπιον του Γερμανικού δικαστηρίου και κρίθηκε παράνομη⁴², οι περιορισμοί εξακολουθούν να τίθενται και ως εκ τούτου οικογενειακές επανενώσεις που έγιναν το Νοέμβριο του 2017, είχαν εγκριθεί ήδη από το Φεβρουάριο της ίδιας χρονιάς.

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι στην ηπειρωτική χώρα θα έχουν πρόσβαση σε δίκαιες, ολοκληρωμένες και έγκαιρες διαδικασίες ασύλου:

- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να αυξήσει σημαντικά την ικανότητα επεξεργασίας των αιτήσεων ασύλου, μεταξύ άλλων με την πλήρη εγκατάσταση, την κατάλληλη στελέχωση και την αύξηση της πρόσβασης στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου σε ολόκληρη την Ελλάδα ή/και δημιουργώντας κινητές μονάδες για απομακρυσμένες περιοχές με μεγάλους πληθυσμούς που αναζητούν άσυλο.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να εξασφαλίσει την παροχή νομικής βοήθειας από την πρώτη στιγμή προκειμένου να αποφευχθεί η καθυστέρηση των υποθέσεων ενώπιον των Επιτροπών Έφεσης.

B. Πρόσβαση στα κοινωνικά δικαιώματα

Ένα βελτιωμένο, αλλά ακόμη ατελές εκπαιδευτικό σχέδιο για την ηπειρωτική χώρα: Οι μήνες που ακολούθησαν από την έναρξη ισχύος της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας βρήκαν την Ελληνική Κυβέρνηση σε αδυναμία να εξασφαλίσει πρόσβαση στην εκπαίδευση σε σημαντικό αριθμό παιδιών προσφύγων, γεγονός που αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα κενά μέχρι σήμερα. Όντας μη εξοικειωμένη σε θέματα εκπαιδευτικής οργάνωσης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η Ελληνική Κυβέρνηση άρχισε να λειτουργεί προσωρινά τάξεις υποδοχής (ΔΥΕΠ) που κατέληξαν να λειτουργούν παράλληλα με το επίσημο πρωινό σχολείο και τις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ). Ενώ η πρόοδος υπήρξε αργή, η κυβέρνηση κατόρθωσε σταθερά να ξεπεράσει σημαντικά εμπόδια, όπως την απροθυμία των τοπικών κοινοτήτων να δεχθούν τα προσφυγόπουλα. Οι φήμες μεταξύ του προσφυγικού πληθυσμού ότι αν δηλώσουν τα παιδιά τους σε δημόσια σχολεία, θα αναιρέσουν την εξέταση των αιτημάτων ασύλου ή μετεγκατάστασης ήταν άλλη μια δυσκολία. Η έλλειψη θέσεων στα σχολεία, η έλλειψη δικαιολογητικών για την εγγραφή των παιδιών, τα προβλήματα υγείας των παιδιών, οι τεράστιες αποκλίσεις στα επίπεδα αλφαριθμητισμού και η συνύπαρξη πολυάριθμων γλωσσικών προτύπων αποτελούν πρακτικά εμπόδια μέχρι σήμερα.

Εμπόδια και ορθές πρακτικές όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης: Παρά τις προσπάθειες κάλυψης των αναγκών υγειονομικής περίθαλψης σε περιοχές της ηπειρωτικής χώρας μέσω του προγράμματος Philos⁴³, και αναγνωρίζοντας τους γενικούς περιορισμούς του εθνικού συστήματος υγειονομικής περίθαλψης στην Ελλάδα, η πρόσβαση σε ολοκληρωμένη πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη και σε πλήρεις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες για τους αιτούντες άσυλο είναι ανεπαρκής. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα ευάλωτα άτομα,

41 DW (Deutsche Welle), Η Γερμανία θέτει περιορισμούς στην επανένωση οικογενειών προσφύγων για εκείνους που φθάνουν από την Ελλάδα.

42 Το Διοικητικό Δικαστήριο της Γερμανίας αμφισβητεί τη νομιμότητα του ορίου στις οικογενειακές επανενώσεις, Σεπτέμβριος 2017

43 <https://philosgreece.eu/EN>

συμπεριλαμβανομένων των επιζώντων βασανιστηρίων και σεξουαλικής και έμφυλης βίας (SGBV). Θεωρητικά, η ελληνική νομοθεσία επιτρέπει στους αιτούντες άσυλο πρόσβαση σε δωρεάν βασική υγειονομική περίθαλψη και φαρμακευτικά προϊόντα σε δημόσια νοσοκομεία. Ωστόσο, η συνολική προσβασιμότητα παραμένει ανεπαρκής και δύσκολη λόγω της έλλειψης γλωσσικής υποστήριξης, γυναικείου ιατρικού προσωπικού, μεταφοράς σε νοσοκομεία από απομακρυσμένες περιοχές⁴⁴.

Περιορίζοντας περαιτέρω την πρόσβασή τους στην υγειονομική περίθαλψη, μέχρι πριν από λίγους μήνες, η γενικευμένη άρνηση των αρμόδιων δημοσίων υπαλλήλων να παρέχουν στους αιτούντες άσυλο αριθμούς ΑΜΚΑ (κοινωνική ασφάλιση) και ΑΦΜ (φορολογική εγγραφή), συχνά με ανυπόστατες δικαιολογίες, επιδείνωσε τη φυσική, ψυχολογική και οικονομική τους κατάσταση, ενώ παράλληλα αποτελούσαν παραβίαση της ισχύουσας νομοθεσίας. Παρόλο που η κατάσταση έχει βελτιωθεί σημαντικά με την υποβολή κοινής αναφοράς στις αρμόδιες Ελληνικές αρχές από διάφορες ΜΚΟ⁴⁵, εξακολουθούμε να λαμβάνουμε αναφορές περιπτώσεων, και μάλιστα περιπτώσεων που αφορούν σε παιδιά, όπου το πρόβλημα παραμένει.

Πρόσβαση στην αγορά εργασίας: Οι αιτούντες άσυλο έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας από τη στιγμή που λαμβάνουν την κάρτα αιτούντων άσυλο. Ωστόσο, οι αιτούντες άσυλο και οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τεράστια εμπόδια στις προσπάθειές τους να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας ως συνέπεια της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και των υψηλών ποσοστών ανεργίας. Τα γραφειοκρατικά εμπόδια για την απόκτηση των απαραίτητων εγγράφων, καθώς και το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού για την καταβολή του μισθού τους, είναι επίσης δύο κρίσιμα ζητήματα. Για παράδειγμα, περιπτώσεις ατόμων που ζουν σε sites με εναλλακτικά έγγραφα παραμονής ή περιπτώσεις αυτοαπασχολούμενων προσφύγων χωρίς επίσημες συμβάσεις μίσθωσης συχνά δεν γίνονται αποδεκτές και τα προβλήματα με τον αριθμό ΑΜΚΑ και ΑΦΜ καθιστούν δυσκολότερη την εγγραφή τους στο μητρώο ανεργίας. Επιπλέον, η έλλειψη ενημέρωσης από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής σχετικά με τη διαθεσιμότητα μηχανισμών κοινωνικής ασφάλισης επιβαρύνει την κοινωνική ευημερία των προσφύγων. Ως εκ τούτου, η πλειοψηφία των προσφύγων δεν είναι σε θέση να αποκτήσει αμειβόμενη απασχόληση, και οδηγείται σε επικίνδυνες πηγές εισοδήματος, όπως η μαύρη εργασία.

Χρήση κέντρων φιλοξενίας ως διαμονής μακράς διάρκειας: Τα sites δεν αποτελούν αποδεκτή λύση μακροχρόνιας διαμονής. Ωστόσο, εδώ και παραπάνω από ενάμιση χρόνο από τότε που οι άνθρωποι απομονώθηκαν στην ηπειρωτική χώρα και παρά τον μειωμένο προσφυγικό πληθυσμό που αναζητά άσυλο, το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής εξακολουθεί να φιλοξενεί 11.000 άτομα σε αυτά τα κέντρα συγκέντρωσης. Σε μια θετική εξέλιξη, το ΥΜΕΠ εκκένωσε πέντε ακατάλληλα κέντρα συγκέντρωσης έως τα μέσα Νοεμβρίου του 2017, αλλά όλα εξακολουθούν ακόμη να θεωρούνται λειτουργικά. Εν τω μεταξύ, χιλιάδες άνθρωποι παραμένουν σε απομονωμένες περιοχές, έξω από τα αστικά κέντρα και μακριά από τις κοινωνικές υπηρεσίες, χωρίς επαρκή πρόσβαση στις δημόσιες συγκοινωνίες. Ωστόσο, πολλοί άνθρωποι αρνούνται να μεταφερθούν σε διαμερίσματα γιατί δεν διαθέτουν επαρκή πληροφόρηση -σε γλώσσα και μορφή που μπορούν να κατανοήσουν- για τη φύση και τη διάρκεια αυτής της στεγαστικής βοήθειας και γιατί έχουν το φόβο μιας ενδεχόμενης «εγκατάλειψης» όταν αυτή η βοήθεια λήξει.

Η συντριπτική πλειονότητα των κέντρων συγκέντρωσης στην ηπειρωτική χώρα λειτουργεί χωρίς επίσημη διαχείριση. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχουν αρμοδιότητες για την παρακολούθηση ή την αξιολόγηση αυτών των χώρων ούτε κάποιου είδους αρμόδιος οργανισμός για επιτήρηση. Υπάρχει κίνδυνος αυτοί οι χώροι να μην πληρούν ούτε τα ελάχιστα πρότυπα που προβλέπουν οι Οδηγίες για τις Συνθήκες Υποδοχής της ΕΕ. Εν τω μεταξύ, η απουσία ενός διαφανούς εθνικού συστήματος καταμέτρησης ατόμων που φιλοξενούνται σε επίσημες δομές είναι η αιτία για αντιφάσεις που έχουν προκύψει μεταξύ του αριθμού των ανθρώπων που φέρονται να διαβιούν σε κέντρα συγκέντρωσης από τους φορείς Υποστήριξης Διαχείρισης Κέντρων (SMS) και σ' αυτόν από την κυβέρνηση αντιστοιχώς⁴⁶. Η κατάσταση αυτή προκαλεί σοβαρά προβλήματα σε καθημερινή βάση: Άνθρωποι

44 UNHCR Site Profiles, Ιούνιος 2017

45 Κοινή Αναφορά 25 οργανώσεων για περιστατικά παραβίασης δικαιωμάτων αιτούντων άσυλο, Αύγουστος 2017

46 Πρακτικά Ομάδας Εργασίας για την Προστασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, 29 Αυγούστου 2017

καταλήγουν στο δρόμο ενώ μπορεί να υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις σε καταυλισμούς, μάλιστα χωρίς πρόσβαση σε υπηρεσίες που δικαιούνται, όπως, για παράδειγμα, σε χρηματικά επιδόματα.

Το πρόγραμμα στέγασης που υλοποιείται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες με σκοπό να παρέχει αξιοπρεπείς συνθήκες και κατάλληλη, μακροπρόθεσμη στέγαση σε όσους έχουν εγκλωβιστεί στην Ελλάδα, σχεδιάστηκε αρχικά μόνο για τους αιτούντες άσυλο· αλλά δεδομένου του αυξανόμενου αριθμού των αναγνωρισμένων ως προσφύγων, αυτό το πρόγραμμα θα παραταθεί *de facto* προσφέροντας καταφύγιο και οικονομική στήριξη για έξι μήνες μετά την αναγνώριση, ως προσωρινό μέτρο. Μέχρι στιγμής όμως δεν έχει υπάρξει επίσημη ανακοίνωση της κυβέρνησης για την επέκταση των καταλυμάτων και των προγραμμάτων παροχών σε μετρητά για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, γεγονός που δημιουργεί σύγχυση και απογοήτευση τόσο στους οργανισμούς που προσφέρουν υπηρεσίες όσο και στους δικαιούχους. Είναι βέβαιο πως μέχρι ενός σημείου οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες στην Ελλάδα θα πρέπει να ρυθμίσουν οι ίδιοι τα θέματα της στέγασής τους, χωρίς καμία υποστήριξη από την κυβέρνηση. Βάσει πρόσφατων στοιχείων, περισσότεροι από 1.800 άνθρωποι που επωφελούνται από αυτό το πρόγραμμα και θεωρούνται επισήμως πρόσφυγες⁴⁷ θα πρέπει σε σύντομο χρονικό διάστημα να εγκαταλείψουν σταδιακά τη στέγη που τους έχει παρασχεθεί. Ανεξαρτήτως της παράτασης, σε ένα τόσο αβέβαιο περιβάλλον, είναι ζωτικής σημασίας να υπάρχει ταυτόχρονη στήριξη για τους δικαιούχους του προγράμματος ώστε να μπορέσουν να εργαστούν για να έχουν ένα εισόδημα, προκειμένου να αποφευχθεί η εξάρτηση από επιδόματα και να ενισχυθεί η αυτονομία τους.

Ελλείψεις στις υπηρεσίες φροντίδας για τα ασυνόδευτα παιδιά-πρόσφυγες: Έχει σημειωθεί σταθερή έλλειψη ασφαλούς στέγασης ή εναλλακτικών επιλογών φροντίδας για τα παιδιά που φτάνουν ασυνόδευτα στην Ελλάδα - ο αριθμός τους αυτή τη στιγμή ανέρχεται σε περίπου 3.150 άτομα, με μόλις 1.151 διαθέσιμους χώρους⁴⁸ σε καταλύματα. Ως αποτέλεσμα, εκατοντάδες παιδιά ζουν σε μη ασφαλείς συνθήκες ή τοποθετούνται υπό «αστυνομική προστατευτική επιμέλεια» (κράτηση) χωρίς πρόσβαση στις υπηρεσίες προστασίας που έχουν ανάγκη, ενώ εκτίθενται σε σοβαρούς κινδύνους. Ο θεσμός της κηδεμονίας, παρά τις ανακοινώσεις που έγιναν για την εκκρεμή νομοθετική μεταρρύθμιση, παραμένει αναποτελεσματικός· Αλλά ακόμη και άλλες μορφές εναλλακτικής φροντίδας πέραν του τυπικού προτύπου καταφυγίου, όπως η αναδοχή και η ημι-ανεξάρτητη διαβίωση, καθώς και η μεταβατική στέγαση για τα παιδιά ηλικίας 18+, έχουν τύχει ελάχιστης συντονισμένης υποστήριξης ή και απόρριψης από την κυβέρνηση, παρόλο που τις περισσότερες φορές αποτελούν λύσεις με χαμηλότερο κόστος και είναι σύμφωνες με τις ανάγκες και το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών. Επιπλέον, δεν έχουν δοθεί πληροφορίες σχετικά με το αν θα συνεχιστούν οι υπάρχουσες, μικρής κλίμακας πρωτοβουλίες εναλλακτικής φροντίδας, πόσο μάλλον να επεκταθούν. Όπως επίσης προαναφέρθηκε, η διακοπή της χρηματοδότησης για ορισμένα από τα υπάρχοντα καταλύματα, μετά την πρόσφατη μεταβίβαση της διαχείρισης στην κυβέρνηση, απειλεί να μειώσει περαιτέρω τον ήδη ανεπαρκή αριθμό ασφαλών καταλυμάτων που διατίθενται για αυτά τα παιδιά, που είναι και τα πιο ευάλωτα.

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι στην ενδοχώρα θα έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες που είναι απαραίτητες για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών:

- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να παρέχει σαφείς οδηγίες και πληροφορίες σε όλους τους εκπαιδευτικούς φορείς και στις οικογένειες σχετικά με την πρόσβαση στη δημόσια εκπαίδευση και την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών για την εγγραφή των γονέων γραμμένες στη γλώσσα τους και σε μορφή που να είναι σε θέση να κατανοήσουν. Επίσης, σχετικά με εκπαιδευτικές δραστηριότητες για νέους άνδρες και γυναίκες.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να στελεχώσει τα νοσοκομεία με προσωπικό αποτελούμενο από μεταφραστές και πολιτιστικούς διαμεσολαβητές άνδρες και γυναίκες προκειμένου να επικοινωνούν με ακρίβεια και επάρκεια με τους ασθενείς για τη διάγνωση, τις επιλογές θεραπείας και τις οδηγίες για τη θεραπεία τους.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να διασφαλίζει ότι όλο το προσωπικό των νοσοκομείων και των κρατικών υπηρεσιών γνωρίζει τις νομικές διατάξεις για τους αιτούντες άσυλο και

47 UNHCR – ECHO, εβδομαδιαία ενημέρωση, 28 Νοεμβρίου 2017

48 Ενημέρωση κατάστασης: Ασυνόδευτα Παιδιά στην Ελλάδα, 15 Νοεμβρίου 2017

τους πρόσφυγες, όπως για την παροχή αριθμών φορολογικού μητρώου και κοινωνικής ασφάλισης και την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες. Επίσης, να παρέχουν στους δημόσιους υπαλλήλους κατάρτιση σχετικά με την διαπολιτισμική διαμεσολάβηση.

- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες έχουν πρόσβαση σε μαθήματα γλώσσας και στις υπηρεσίες απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης ώστε να ενταχθούν στην αγορά εργασίας.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να χρησιμοποιήσει το υφιστάμενο Εθνικό Πρόγραμμα του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης για την επέκταση των επιδομάτων στέγασης και παροχής μετρητών, ως μεταβατικό πρόγραμμα για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες.
- Η **Επιτροπή και οι υπόλοιποι δωρητές** θα πρέπει να εξασφαλίσουν τη συνέχιση των ροών χρηματοδότησης με σκοπό την κάλυψη σημαντικών κενών στις υπηρεσίες για γυναίκες, κορίτσια, άνδρες, θύματα βίαιων πράξεων και έμφυλων διακρίσεων (SGBV - Sexual and Gender Based Violence) και για παιδιά – πρόσφυγες, προς εκείνες τις οργανώσεις που έχουν την τεχνογνωσία και την ικανότητα να υποστηρίξουν το κράτος και να ανταποκριθούν σε πιυχές ζητημάτων που απαιτούν μακροπρόθεσμο προγραμματισμό.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να φροντίζει να περιλαμβάνονται μέτρα προστασίας των παιδιών και άλλες επιλογές εναλλακτικής φροντίδας πέρα από την απλή παροχή καταλύματος για τα ασυνόδευτα παιδιά-πρόσφυγες και για παιδιά που πρόκειται να κλείσουν τα 18 στις εθνικές προσκλήσεις για χρηματοδότηση, συμπεριλαμβανομένης της κηδεμονίας, της αναδοχής, της ημι-ανεξάρτητης διαβίωσης και της μεταβατικής διαμονής, στοχεύοντας νέους ανθρώπους που φεύγουν από τα καταλύματα των ασυνόδευτων παιδιών-προσφύγων.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι ο στρατός, η αστυνομία, οι πάροχοι ιατρικής φροντίδας, οι εκπαιδευτικοί φορείς και οι κοινωνικές υπηρεσίες διαθέτουν όλους τους επιπρόσθετους και αναγκαίους πόρους (π.χ. διερμηνείς και πολιτισμικούς διαμεσολαβητές) για να μπορούν να ανταποκρίνονται στο φόρτο εργασίας. Αυτό προϋποθέτει ότι οι ανάγκες και οι ανησυχίες των προσφύγων εισακούονται και λαμβάνονται υπ' όψιν κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών που τους αφορούν.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση**, οι **Δήμοι** και η **κοινωνία των πολιτών** θα πρέπει να εντείνει την επικοινωνία της με τις κοινότητες των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων και των τοπικών κοινωνιών με στόχο να ανταποκρίνονται στα αιτήματα και τις ανησυχίες όλων, χρησιμοποιώντας γλώσσα και εργαλεία επικοινωνίας που γίνονται κατανοητά και έχουν αποτελεσματικότητα (π.χ. ακουστικά, οπτικά μέσα, βίντεο).

Γ. Η Πορεία προς την ένταξη

Η πρόσβαση στα δικαιώματα και τις δημόσιες υπηρεσίες που περιγράφονται παραπάνω αποτελεί το πρώτο βήμα για την υποστήριξη των αιτούντων άσυλο και αυτών που μελλοντικά θα αναγνωριστούν ως πρόσφυγες, ώστε να γίνουν αυτόνομοι, ενεργά μέλη στις νέες τους κοινότητες στην Ελλάδα ή σε άλλες χώρες της ΕΕ. Αλλά αυτό μόνο του δεν θα είναι αρκετό. Καθώς αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων στους οποίους έχει εκχωρηθεί καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρική προστασία στην Ελλάδα, η μετάβαση από καθεστώς στήριξης που έχουν σχεδιαστεί μόνο για αιτούντες άσυλο στα εθνικά συστήματα είναι ζωτικής σημασίας, και θα πρέπει να προβλεφθούν πολιτικές ένταξης και να υλοποιηθούν άμεσα σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Έχοντας κληθεί να αντιμετωπίσει μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης, η Κυβέρνηση κατόρθωσε μόλις πρόσφατα να ξεκινήσει συζητήσεις για τους τρόπους ενσωμάτωσης των προσφύγων στα συστήματα πρόνοιας και κοινωνικών υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, εκτός από κάποια στοιχεία που καλύπτουν βασικές ανάγκες, ένα συνολικό πλάνο ένταξης σε εθνικό επίπεδο δεν έχει σχεδιαστεί ούτε έχει κοινοποιηθεί επισήμως, παρά τις επανειλημμένες ανακοινώσεις από τους εμπλεκόμενους κρατικούς οργανισμούς. Ενώ η κυβέρνηση κινείται με αργούς ρυθμούς όσον αφορά στην αντιμετώπιση του ζητήματος σε εθνικό επίπεδο, ο σχεδιασμός ενός στρατηγικού προγράμματος για την αυτονομία και ένταξη από τον Δήμο της Αθήνας για τους νέους κατοίκους που θα εγκατασταθούν μακροπρόθεσμα, αποτελεί μια θετική εξέλιξη και ένα πρότυπο για άλλους δήμους που θα κληθούν να παίξουν ένα κρίσιμο και ηγετικό ρόλο στην υποστήριξη της κοινωνικής συνοχής και της επιτυχούς ένταξης.

Η ένταξη, πέρα από νομική υποχρέωση, πρέπει να αποτελεί πολιτική προτεραιότητα. Η κυβέρνηση πρέπει να παρέχει τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την ένταξη των πληθυσμών προσφύγων στον κοινωνικό ιστό της χώρας. Ως εκ τούτου, ένα σχέδιο ολοκληρωμένο ένταξης, που θα λαμβάνει υπόψη τη συνεργασία με δήμους και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, θα πρέπει να καλύπτει από τη μια τις επίσημες προδιαγραφές (νομοθεσία και εφαρμογή) και από την άλλη, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις της ένταξης (π.χ. ευαισθητοποίηση και κατάρτιση των δημόσιων υπαλλήλων, διαπολιτισμική διαμεσολάβηση και διερμηνεία, παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών), ανοίγοντας παράλληλα τον δρόμο τόσο στους πρόσφυγες όσο και στις τοπικές κοινότητες ώστε να αλληλεπιδρούν, να συμμετάσχουν και να επικοινωνούν τις ανάγκες και τις ανησυχίες τους.

Για την εξασφάλιση πρόσβασης στα κοινωνικά δικαιώματα, την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και την επιτυχή ένταξη των προσφύγων:

- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** πρέπει να προωθήσει τη συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων των αρμόδιων υπουργείων, των δημάρχων, των δήμων, της κοινωνίας των πολιτών, των ομάδων της κοινότητας υποδοχής και των εκπροσώπων των κοινοτήτων των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, με στόχο το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός στρατηγικού πλάνου κοινωνικής ένταξης/ ενσωμάτωσης.
- Η **Ελληνική Κυβέρνηση** θα πρέπει να διασφαλίζει συνεπή διοικητική πρακτική που εγγυάται την πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες και στην αγορά εργασίας. Η υποστήριξη και η προώθηση της ανεξαρτησίας και των ευκαιριών απασχόλησης διευκολύνει την ένταξη.

Φέρνοντας κοντά τις κοινότητες

Η Ελληνική Κυβέρνηση πρέπει να προσεγγίσει την ένταξη ως μια δυναμική, αμφίδρομη διαδικασία και να αναπτύξει εθνικές δράσεις που να διέπονται από αυτήν την αρχή, αξιοποιώντας τις υπάρχουσες πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν από ΜΚΟ και τις τοπικές αρχές, ως πρότυπα — όπως το πρόγραμμα «Αλληλεγγύη Τώρα» της Τήλου που έχει ως στόχο να στηρίξει την ενσωμάτωση των προσφύγων σε ένα μικρό νησί στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με ευκαιρίες για μια βιώσιμη τοπική ανάπτυξη, ή το Κέντρο Συντονισμού για θέματα Μεταναστών και Προσφύγων (ACCMR - Athens Coordination Centre for Migrants and Refugees) του Δήμου Αθηναίων. Αυτές οι πρωτοβουλίες όχι μόνο παρέχουν βοήθεια, αλλά μπορούν επίσης να αντισταθμίσουν τις αρνητικές φήμες που κυκλοφορούν σχετικά με τις κοινότητες των προσφύγων και των μεταναστών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Καθώς οδεύουμε προς μια νέα φάση στην αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα, και πολλές οργανώσεις που είχαν έρθει να υποστηρίξουν την κυβέρνηση σήμερα είτε μειώνουν το δυναμικό τους είτε κλείνουν εντελώς τα προγράμματά τους, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναγνωρίσουμε την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, τα μαθήματα που έχουμε πάρει αλλά κι όσες προκλήσεις και ζητήματα πρέπει να αντιμετωπιστούν ώστε οι πρόσφυγες να λάβουν τη φροντίδα που χρειάζονται και αξίζουν. Προκειμένου να συνεχίσει να βελτιώνεται η κατάσταση στην Ελλάδα, είναι ζωτικής σημασίας η Ελληνική Κυβέρνηση να υιοθετήσει ένα στρατηγικό σχέδιο που θα καθοδηγεί όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, θα παρέχει ένα συντονιστικό μηχανισμό που θα επιτρέπει την εμπλοκή τους και θα εξασφαλίζει την πρόσβασή τους στους ευρωπαϊκούς πόρους που διατίθενται καθώς και στη διαχείριση αυτών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να υποστηρίξουν την Ελληνική Κυβέρνηση στις προσπάθειες που καταβάλλει και να μοιραστούν την ευθύνη ενώ παράλληλα θα πρέπει να διασφαλίσουν την προστασία και τα δικαιώματα των προσφύγων σε όλες τις πολιτικές που υιοθετούν και εφαρμόζουν. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς έχουν να παίξουν ένα ξεχωριστό ρόλο στη βελτίωση της κατάστασης των προσφύγων στην Ελλάδα.

Τα στοιχεία αυτής της έκδοσης είναι επίκαιρα έως τη στιγμή της δημοσίευσής τους